

Blanca d'Anjou i la cort reial

Parlem dels protagonistes

Escoltem què ens diu la reina Blanca d'Anjou

Les corones catalana i napolitana van lluitar durant molts anys pel control de l'illa de Sicília.

I, al final, la pau es va signar gràcies a un matrimoni: el meu.

Jo, Blanca d'Anjou, filla de Carles el Coix de Nàpols, em casaria amb Jaume el Just de Catalunya a canvi que la Corona d'Aragó no intervingués en el govern de Sicília.

El casament es va celebrar el 29 d'octubre del 1295 a Vilabertran.

I la festa va durar 8 dies.

Em diuen la reina de la Santa Pau, però he de reconèixer que el meu matrimoni hagués pogut ser una guerra.

Perquè el rei Jaume i jo no ens coneixíem quan ens vam casar.

I perquè ell tenia 28 anys i jo, 12.

Malgrat tot, Déu va voler que el nostre afecte anés creixent i la veritat és que em sento agraïda.

Agraeixo a Déu la facilitat que he tingut per quedar-me embarassada.

Li he donat al meu marit 5 fills i 4 filles.

I és evident que el rei Jaume se sent ben orgullós de la nostra descendència.

A més, gràcies a aquesta descendència podrem evitar conflictes concertant matrimonis amb altres cases reials.

Ara, a l'octubre del 1310, amb 27 anys, estic prenyada del meu desè fill i temo per la meva vida. El part anterior va ser molt difícil i vaig estar a punt de morir. Potser no superaré aquest. El dolor que pateixo fa dies és insuportable.

Si moro, serà per voluntat de Déu i enterraran les meves despulles al monestir de Santes Creus, tal com va quedar escrit al meu testament, que va rebre el vistiplau del rei.

Penso que igual que ara m'anomenen la reina de la Santa Pau, més endavant potser sigui la reina de Santes Creus, perquè allà hi reposaran les meves restes per tota l'eternitat.

Parlem de diners

Escoltem què ens diuen els gossos de la reina al palau reial

És l'any 1305.

Estem en una de les cambres reials del monestir de Santes Creus.

La nostra mestressa, la reina Blanca, parla amb el rei asseguda a la vora de la llar de foc.

Volen ampliar i millorar les dependències reials del monestir i altres espais com el claustre i el **refectori**.

El **refectori** és el menjador d'un monestir.

La reina vol invertir-hi els diners que calguin.

I el rei es mostra d'acord amb els desitjos de la seva dona
i aprofita l'ocasió per presumir de totes les fonts d'ingressos
que van omplint les arques reials:

els **delmes** que provenen de les terres de la corona,
els botins de guerra,
els pagaments de les ciutats conquerides,
els impostos de les comunitats jueves i musulmanes,
i altres contribucions.

Els regnes de la corona també fan aportacions,
però aquestes el rei les reserva per a les despeses de guerra.

El **delme** és la part de la collita que es pagava a l'Església, al rei
o a un senyor feudal.

El meu germà i jo, ajaguts al costat del foc,
canviem de posició i dormim a estones.

Només obrim els ulls quan se'ns atansa la mà amable
de la nostra mestressa.

Sempre que podem, ens quedem a la seva vora
perquè els monjos del monestir només ens tracten bé
quan ella hi és present.

Els monjos amb càrrecs importants tenen bona relació
amb els representants de la noblesa i de la corona
perquè volen que aquests continuïn fent donacions al monestir.
I els monjos llecs, que treballen la terra i fan les tasques domèstiques,
no tenen permès apropar-se a nosaltres
perquè nosaltres formem part de la comitiva reial.

Parlem de poder

Escoltem què ens diuen els gossos de la reina al panteó reial

Mireu-nos bé,
esculpits a la pedra d'aquest monument funerari,
als peus de la nostra reina,
orgullosos d'acompanyar la seva escultura i les seves despulles.

Aquest panteó reial és un símbol del poder de la monarquia.
Una mica més enllà hi ha el **mausoleu** de Pere el Gran,
que demostra la grandesa del llinatge.
I també la tomba de Roger de Llúria,
que representa la fidelitat dels vassalls del rei.

Un **mausoleu** és una tomba monumental.

El cert és que els reis d'Aragó i els comtes de Barcelona
cada vegada eren més poderosos.
Tenien diners i tropes suficients per fer la guerra
i annexionar-se nous territoris.
I també concertaven matrimonis entre cases reials
per expandir la corona.

En aquest tipus de societat tant jerarquitzada,
qualsevol hagués dit que nosaltres, els gossos,
ocuparíem l'escalafó més baix de tots.
Però no era així per a la reina Blanca.
La reina acostumava a viatjar amb el seu espòs
i s'havia de separar sovint del seus fills.
Per això, sempre es sentia reconfortada amb la nostra companyia.

La nit de l'últim part nosaltres érem allà.
Ningú va veure la mort,
que s'acostava al llit de la nostra mestressa.

Però nosaltres sí.
Els gossos tenim aquest poder.
El part va ser difícil i dolorós.
I ningú va tenir esma de treure'ns de sota el llit.
De fet, hi ha haver qui va pensar que potser li serviríem
a la reina de guia cap a l'altra vida.

I ara serem aquí, esculpits en pedra, per sempre més.
Satisfets que se'ns hagi reconegut la nostra lleialtat.

Parlem de les dones

Escoltem què ens diuen els gossos de la reina sobre les tombes del claustre

Aquell dia jo era a la falda de la reina
i el meu germà als seus peus.
La reina mirava per la finestra mentre em passava la mà
pel llom una vegada i un altra.
S'hi estava tan bé que m'hi hagués quedat tota la vida!

Llavors va entrar el rei i em va apartar de la seva dona.
Un cop més, el meu germà i jo vam anar a parar sota el llit.
I un cop més, vam veure que el rei i la reina s'ajeien
i vam sentir-ne els panteixos,
semblants als que fem nosaltres quan sortim corrent
i respirem de pressa amb la boca oberta i la llengua fora.

Quan la reina estava amb el rei o amb els fills,
a nosaltres no ens feia gaire cas.
Dels fills, però, se n'encarregaven les **dides**,
perquè la reina viatjava sovint amb el seu marit.
El rei Jaume confiava en les opinions de la reina Blanca,
cosa que no acostumava a passar en la majoria de matrimonis.

I aviat ens vam adonar que només les dones riques i poderoses, o les encarregades de garantir la descendència d'un rei, eren les que feien sentir la seva veu, com Elisenda de Montcada, Ermessenda de Carcassona o Almodis de la Marca.

Una **dida** alimenta amb la seva llet el fill d'una altra dona.

En aquest claustre hi ha les tombes i làpides d'algunes dones de famílies nobles que van fer donatius al monestir. Gràcies a les seves aportacions, el monestir va créixer i es van contractar artistes per decorar-lo. Un d'aquests artistes va ser Francesc de Montflorit, l'encarregat de fer escultures com la de la reina Blanca i la nostra. Entre les dones enterrades al claustres hi ha Gueraua de Cervelló, esposa d'un dels nobles que va acompanyar Jaume I en la conquesta de Mallorca. I Guillema de Montcada, que, segons la llegenda, va formar un exèrcit per alliberar el seu marit dels sarraïns.

Parlem del dia a dia

Escoltem què ens diuen els gossos de la reina al claustre

Un dia vam escoltar una conversa entre la reina Blanca i el rei. La reina li explicava que havia parlat amb l'abat del monestir de Santes Creus sobre la necessitat de millorar i embellir el claustre. El claustre era un lloc de pas que els monjos creuaven per anar al refectori, a la cuina, a la sala capitular, al dormitori... I també era un espai on passaven moltes estones resant.

Els monjos pregaven 8 vegades al dia. I ho feien a l'església, a la sala capitular o cadascú pel seu compte. Durant aquestes estones, els gossos havíem d'estar quiets.

Però la resta del temps, mentre els monjos feien les seves tasques,
teníem certa llibertat.
Més d'una vegada ens van deixar córrer cap a l'hort
i sota els arbres fruiters.
El monjo hortolà ens tractava bé.
Deia que nosaltres també érem criatures de Déu.
I que volia sentir-se a prop del Senyor quan resava i quan treballava.

A l'hora de dinar,
de la cuina del monestir en sortia una flaire de verdures i llegums.
Nosaltres alçàvem el morro i ensumàvem en aquella direcció,
i aleshores enyoràvem els àpats del palau.
Als banquetes reials,
ens queia la saliva de la boca quan veiem passar
les safates de moltó, de vaca i de cabrit cuinats a l'ast.
O els guisats de tórtores, oques i perdius.
O els estofats de cérvol i conill.
També hi havia plates de verdures,
però aquestes no ens interessaven gaire.

I així, esperant impacients que arribés l'hora del nostre festí,
se'ns omplien els narius d'olor de pebre, de timó, de nou moscada,
de llorer, de gingebre, de clau, de fonoll, de canyella o d'anís.

Parlem d'idees i creences

Escoltem què ens diuen els gossos de la reina sobre els capitells del claustre

En la nostra època, tothom parlava de Déu.
Nosaltres, però, no sabíem qui era ni l'havíem vist mai.
Li deien Totpoderós.
Els reis, els nobles i els abats asseguraven
que actuaven segons els seus desitjos
i volien que totes les persones, riques i pobres, també ho fessin.

Sembla que aquest Déu era bo,
però si no complies amb els seus manaments
podies acabar en un lloc ple de foc anomenat infern.
«El temor de Déu» era una expressió que es feia servir molt.

El claustre del monestir de Santes Creus que nosaltres vam conèixer
no té res a veure amb el claustre actual.
Abans era simple i senzill,
perquè els monjos predicaven la simplicitat i la senzillesa.
Es tractava d'arribar a la perfecció
a través d'una vida dedicada a la reflexió i la pregària,
sense luxes ni comoditats.

Ara, però, el claustre reflecteix els gustos de la família reial
que va donar suport econòmic al monestir.
Està ple d'ornaments
i els capitells es van decorar amb figures de tota mena.
Quin tip de bordar s'hagués fet el meu germà
si hagués vist els **grius**, dracs, simis i elefants que hi ha esculpits!
També hi ha figures de cavallers, músics i picapedrers.
I l'escut heràldic de Jaume el Just i la nostra mestressa.

Un **griu** és un animal inventat. Té la meitat superior del cos
d'àguila i la meitat inferior de lleó.

La gent que ve a visitar el monestir acostuma a aturar-se
davant l'escultura d'aquesta tomba per admirar-la.
I, una vegada, vam sentir que algú explicava que el 1341,
quan els obrers van acabar la reforma del claustre,
les ciutats bullien d'activitat i eren plenes d'artesans i artistes.
Un d'aquests artistes, Reinard de Fonoll,
va ser l'encarregat de dirigir les obres de reforma.
Aquell ambient, però, ni nosaltres ni la nostra reina el vam viure.

 Xarxa de Museus
d'Història i Monuments
de Catalunya

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**